

Arran del foc de la Catalunya central

Enric Bertran i Gonzàlez

Aquest juliol, un gran incendi forestal va devastar prop de 27.000 ha de boscos i camps de conreu per tota la meitat meridional de la comarca del Solsonès, sobretot, i les contrades limítrofes del Bages, l'Anoia i la Segarra, en un territori que hom ha convingut a denominar com la Catalunya Central i que és una part de l'esquena d'ase que fa de partió d'aigües entre les conques del Segre i del Llobregat, on l'home hi ha modelat al llarg dels anys un paisatge rural caracteritzat per un hàbitat dispers, en masies i llogarrets disseminats, amb una economia agrària que combina l'agricultura amb l'explotació del bosc i la ramaderia establada amb el pasturatge. La catàstrofe, que ha afectat la massa forestal de pinassa més important de Catalunya, ha generat, tant per la seva magnitud com pel seu impacte mediambiental, un ampli debat polític i social. Aquest procés de discussió, que incideix tant en les pràctiques de prevenció com d'extinció, demana també una anàlisi de determinats aspectes econòmics i estructurals que influeixen en l'extensió dels incendis: la manca de rendibilitat del bosc i la desvinculació dels propietaris forestals. És a partir de la superació d'aquests dos factors, entre d'altres, que cal bastir una política forestal que maldi per evitar que els focs no assoleixin les dimensions gegantines de l'estiu passat.

1. Sobre l'abast del foc

La tarda de dissabte 18 de juliol d'enguany, es van declarar diversos focs forestals a la Catalunya Central, dos dels quals a Aguilar de Segarra i a Cardo-

na, a la comarca del Bages. Algú ha parlat, de manera més o menys explícita, d'aquest parell de focs com dels dos focus de l'incendi de la Catalunya Central, talment com si es tractés d'un únic sinistre. Això, tal vegada no té cap mena d'importància en avaluar les pèrdues econòmiques i mediambientals degudes al foc, però té una rellevància de primer ordre a l'hora de qüestionar l'eficàcia dels mitjans d'extinció emprats i en fer una anàlisi de l'efectivitat o suficiència de les mesures de prevenció aplicades. És en aquest sentit que val la pena remarcar que aquests dos focus estaven separats per una vintena llarga de quilòmetres i que va ser l'abrandament i avanç incontrolat del foc, que hom no sabé o no pogué deturar, el que va dur a la seva fusió en un únic incendi, que va cremar durant quatre dies, abans no fou sufocat, assolint un front de foc de prop de 25 km, que arribà a avançar a una velocitat de 4 km/h. El resultat foren 26.793 ha calcinades, de les quals 15.750 eren de bosc, 1.740 de vegetació arbustiva i 9.303 de rostolls, ja que la sega havia acabat en declarar-se el foc; 250 masies afectades i més de 2.000 caps de bestiar morts. Li correspon en aquest incendi el trist honor d'ocupar el segon lloc en el rànquing de focs forestals declarats a Catalunya, rera mateix del que el juliol de 1994 va devastar prop de 29.000 ha del Bages.

Taula 1
Les xifres del foc

Municipi	Superfície afectada pel foc (ha)			Superfície del terme municipal (ha)	% Superfície municipal cremada
	Forestal (arbrada i arbustiva)	No forestal (conreus i rostolls)	Total		
Calonge de Segarra	13	5	18	3.728	0,48
Castellfollit de Riubregós	362	80	442	2.628	16,82
Sant Pere Sallavinera	1	0	1	2.195	0,05
Total comarca d'Anoia*	376	85	461	8.551	5,39
Aguilar de Segarra	259	139	398	5.202	7,65
Cardona	868	795	1.663	6.500	25,58
Fonollosa	52	3	55	5.190	1,06
Sant Mateu de Bages	2.407	533	2.940	10.000	29,40
Total comarca de Bages*	3.586	1.470	5.056	26.892	18,80
Biosca	25	13	38	6.632	0,57
Torà de Riubregós	2.366	585	2.951	9.200	32,08
Total comarca de la Segarra*	2.391	598	2.989	15.832	18,88
Clariana de Cardener	1.450	620	2.070	4.400	47,05
la Molsosa	829	440	1.269	2.672	47,49

Taula 1 (cont.)

Municipi	Superfície afectada pel foc (ha)			Superfície del terme municipal (ha)	% Superfície municipal cremada
	Forestal (arbrada i arbustiva)	No forestal (conreus i rostolls)	Total		
Llobera	91	363	454	3.889	11,67
Navés	9	6	15	14.580	0,10
Olius	576	923	1.499	5.346	28,04
Pinós	5.670	2.598	8.268	10.390	79,58
Riner	2.437	1.971	4.408	4.700	93,79
Solsona	75	229	304	1.814	16,76
Total comarca del Solsonès*	11.137	7.150	18.287	47.791	38,26
Total incendi	17.490	9.303	26.793	99.066	27,04

* Els percentatges comarcals es refereixen només al total de la superfície dels municipis afectats.
Font: Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.

La immensa àrea afectada per les flames, delimitada per un quadrant als vèrtexs del qual hi ha les poblacions de Solsona, Cardona, Calaf i Torà de Riubregós, correspon a boscos de coníferes, esdevinguts dominants gràcies a l'acció antròpica, en detriment de les formacions de planifolis –roures i alzines–, que romanen en claps més o menys extensos com a testimoni d'uns dominis de vegetació històrics. Les coníferes són representades pel pi blanc i la pinassa, ací també anomenada pi gargallà. El pi blanc, que hauria guanyat terreny a una vegetació anterior amb major presència de l'alzinar, és ara l'espècie dominant de l'estrat arbori del medi mediterrani continental, que s'estén per les contrades septentrionals de l'Anoia, els costers ponentins del Bages i el sector més meridional del Solsonès. Mentre que la pinassa, que hauria pres lloc al roure de fulla petita, és l'espècie senyera del medi submediterrani sec, que correspon a gairebé tota la meitat sud de l'altiplà del Solsonès. En aquests rodals, de freds hivernals i secades estiuenques, la pinassa hi tenia la més gran formació del país, no sent gens rars els exemplars de pi gargallà de més de trenta metres d'alçària. Allà on l'estrat arbori havia retrocedit, creixien garrigues i brolles de romaní, que de forma esparsa s'adaptaven a unes condicions ambientals més seques i a uns sòls més pobres.

El desastre econòmic ha estat enorme; el mediambiental, també. Sembla que la inversió necessària per pal·liar els efectes del foc no pot xifrar-se inferior als 18.000 milions de pessetes, segons estimació del Consorci Forestal de Catalunya.¹ En aquest capítol s'inclouen la desvaloració de la fusta, ava-

¹ Segre, dijous 23 de juliol de 1998.– p. 3.

luada en 4.200 milions de pessetes, ja que com que no podrà ser destinada a usos nobles s'abaratirà unes 3.500 PTA/m³, la pèrdua de renda durant els seixanta anys que el bosc trigarà a oferir les condicions d'explotació anteriors al sinistre, que s'estima en 8.400 milions de pessetes, i la restauració de l'àrea afectada, xifrada a raó de 250.000-300.000 PTA/ha en 5.250 milions de pessetes. Les pèrdues que contempen el bosc com a espai de lleure i la muntanya com a espai d'activitats turístiques alternatives són, tot i que més difícils d'escandallar, ben segur que molt elevades. Són força explotacions agràries que complementen els rendiments convencionals amb la gestió d'una residència a pagès; hi ha tot un seguit d'excursionistes, caçadors, boletaires i d'altres usuaris de la muntanya que han vist degradar-se el marc de les seves diverses activitats. Amos i clients, al capdavant, que han perdut un espai que els és vital.

Tot plegat ha fet que al costat de la controvèrsia política hi hagi obert un ampli debat científic i social, amb participació de sindicats agraris, organitzacions ecologistes, pagesos i ramaders, agents rurals i especialistes en tècniques forestals, entre d'altres. Exemple de l'ampli abast d'aquest debat és el devessall de cartes al director i articles als diaris, immediatament després del foc, on es posava en qüestió des de la política governamental de prevenció d'incendis fins a les tasques concretes d'extinció. La diversitat d'aquestes crítiques i la seva diferent procedència, que inclou fins i tot alcaldes de la mateixa coalició governamental, ha posat en entredit la política forestal de la Generalitat i ha menat alguns a dubtar de l'adequació de les tècniques de prevenció d'incendis i, inclús, a desconfiar del seu correcte desenvolupament, quan no de la seva aplicació. Ara que el mal ja és fet, és temps d'analitzar, un cop més, les causes dels incendis forestals i, sobretot, de debatre al voltant de les raons que expliquen per què aquests focs assoleixen, de vegades, les proporcions descomunals del d'aquest darrer juliol a la Catalunya Central. Així es podrà plantejar una adequada atribució de responsabilitats i dictar les mesures necessàries per evitar-ne la repetició. En aquest sentit, hom pretén de fer una modesta reflexió de cara a establir unes pautes, gens exhaustives, que hauria de contemplar una estratègia de prevenció del foc que es vulgui eficaç, en el marc, més ampli, val a dir-ho, d'una adequada gestió dels recursos forestals.

2. Sobre les causes del foc

Els incendis no són un fenomen estrany en tot l'arc mediterrani, on són tan antics com els mateixos boscos. Com assenyala Bolòs (1976:141), els «incendis naturals, provocats gairebé sempre pel llamp, (...) ja eren importants en el temps que l'home no existia, [tal com ho demostren els] testimonis fòssils de material carbonitzat». També hi ha constància de focs forestals en època històrica, però, en els darrers decennis, les proporcions que atenyen els incendis, com els d'aquest mateix estiu a les costes de Provença, a Sicília o a les mun-

tanyes de l'Àtica, fan necessari reconsiderar contínuament la gran pressió que l'ésser humà exerceix sobre el medi, pressió que el fa responsable de la major part dels focs. Així, hom explica l'origen dels incendis a partir d'una combinació de factors climàtics (alta temperatura i sequedat ambiental), amb llamps (8%), negligències (41%) o accidents (9%), quan no és la mà incendiària (20%), guiada per interessos econòmics no confessats, o simplement psicopàtica del piròman. Val a dir, però, que cal prendre aquests percentatges amb certa precaució, perquè és possible, tal com s'ha apuntat de vegades, que hom s'hagi apressat a declarar alguns focs com a intencionats per cobrir les deficiències de les tècniques de prevenció aplicades i perquè és massa alt un valor del 22% per als incendis de causa desconeguda, fet que sols evidencia la ineficàcia de la recerca d'indis després d'un foc. En aquest sentit, convé recordar que a França s'ha «dissenyat un complex procediment matemàtic que demostra que la proporció de la causalitat dels incendis que tenen origen conegut pot ser aplicable als que tenen un origen desconegut» (Cerdan, 1993:182). No cal dir que fóra interessant de conèixer xifres percentuals retocades per aquest o d'altres procediments. És evident, en qualsevol cas, que s'ha de vetllar per l'aplicació d'una adequada política d'educació ambiental, cal procurar per la correcta instal·lació de determinades infraestructures i perseguir policialment i judicial qui cala foc.

Tanmateix, el nombre d'incendis forestals a Catalunya no és massa alt: si

Taula 2
Les causes dels incendis forestals

causes naturals	llamps	8%
	abocadors	3%
	crema de pastures	4%
	crema agrícola	9%
negligències	crema forestal	2%
	focs de diversió	2%
	fumadors	11%
	altres	10%
accidents	ferrocarril	1%
	línies elèctriques	4%
	motors i màquines	2%
	altres	2%
intencionats		20%
causa desconeguda		22%

Font: *La Vanguardia*, 26 de juliol de 1998.

Taula 3
Nombre d'incendis forestals

Any	Nombre de focs	Focs/unitats de 25 km ² *
1983	583	0,59
1984	394	0,40
1985	667	0,67
1986	579	0,59
1987	352	0,36
1988	646	0,65
1989	670	0,68
1990	591	0,60
1991	782	0,79
1992	368	0,37
1993	791	0,80
1994	1.217	1,23
1995	753	0,76
1996	463	0,47
1997	668	0,68

* Aquest indicador s'ha calculat en base a les 2.471.426 ha comptabilitzades com a superfície agrària en el cens agrari de 1989. S'hi inclouen la superfície agrària útil (terres llaurades i pastures permanents), terrenys forestals i altres (ermots, espartars, matollars, etc.).

Font: *La Vanguardia*, 26 de juliol de 1998 i elaboració pròpia.

s'observa la taula 3, sols el catastròfic any 1994 se superà la xifra d'un foc per unitat territorial de 25 km², valor mitjà que hom considera normal a l'àrea mediterrània. El que arriba a ser esfereïdor, però, és sens dubte la gran extensió que atenyen determinats incendis, i és a l'entorn d'aquest fet que cal reflexionar per donar una resposta plausible a l'augment de superfícies forestals devastades pel foc en les darreres dècades respecte d'èpoques pretèrites, més i menys allunyades en el temps.

En primer lloc, és just reconèixer l'increment –d'altres n'avaluaran la suficiència– de les dotacions d'extinció de focs i l'augment de la vigilància sobre el terreny i el seguiment per satèl·lits. Encara que això ha permès de controlar molts focs, és admès per tothom que no es pot deixar tot a les mesures d'extinció, ja que per més mitjans de què un disposi esdevé difícil d'apagar un foc, quan es donen unes condicions climàtiques i naturals adverses, com van ser les de finals de juliol, a la Catalunya Central: una humitat ambiental inferior al 15%, unes temperatures màximes superiors als 35° C, una marinada de força superior als 25 km/h i cops de fins a 50 km/h, tot plegat en unes formacions

boscoses força inflamables, amb alt contingut de resina, cosa que n'accelera la calcinació, amb sotaboscospes espessos, i, fins i tot de vegades, amb una orografia accidentada. Sembla evident que en aquestes condicions mediambientals resulta molt difícil de lluitar amb èxit contra la progressió dels incendis. Hom ha pogut escoltar relats esfereïdors del foc, capaç de generar corrents d'aire que el fan girar sobre si mateix en un capriciós anar i venir, o de projectar flames fins a arbres distants desenes de metres del foc, de cops de vent carregats de brins de palla encesos, de pinyes que en esclatar són emmenades fins a quatre i cinc centenars de metres, o inclús de focus que s'inicien per simpatia a causa de la radiació horitzontal que es produeix en els vessants oposats de valls prou estretes i en situacions de inversió tèrmica. I també es conta com el foc, sempre cruel, encén ocells, conills i esquiroles, que fugen esporuguits propagant l'incendi.

Aquests relats sobre el foc forestal, magnificats per uns i relativitzats per altres, no tenen, ni de bon tros, la dimensió dramàtica d'una plaga bíblica. Ara com ara hi ha tecnologies prou sofisticades per fer front als incendis forestals. En parlà Ruffi Cerdan (1993:181), en una conferència a la Societat Catalana de Geografia: «el programa informàtic BEHAVE (...) pot preveure el comportament del foc i orientar el responsable d'extinció sobre els recursos adequats per intervenir en la maniobra. Una versió incorporada a una base cartogràfica digital, el programa CARDIN, pot simular en un territori donat, prèviament digitalitzat, l'evolució d'un foc a partir de les variables atmosfèriques donades». És clar que no és a l'abast de la tècnica canviar les condicions meteorològiques ni eliminar del tot les causes puntuals del foc, però fóra una gran hipocresia aixoplugar-se en la indefensió davant aquestes adversitats per escapolar-se de les responsabilitats. Hom ha de garantir la utilització de mitjans d'extinció el més eficaços possible, quantitavent i qualitativa. Atès que es poden fer simulacions de l'avanç del foc, es lícit preguntar si després d'extingit l'incendi es fa pública una avaluació de les prediccions fetes pels programes informàtics que detecti errors i comporti esmenes per a actuacions futures. Tampoc no s'ha de tenir recança de preguntar per què no s'utilitzen sistemes de radar i d'infraroigs que permetin de volar de nit les avionetes o els helicòpters bombarders. Per altra banda, cal tenir en compte els riscos que suposa per a la extensió dels incendis la dificultat de controlar i gestionar grans masses boscoses, un factor de notable importància en delimitar l'abast de la catàstrofe. És per això que se n'ha de fer una anàlisi seriosa, en planificar les pràctiques de prevenció del foc. És indefugible «actuar decididament perquè la gran extensió assolida pels incendis no superi la capacitat d'autoregeneració de la vegetació existent, i lluny de caminar cap a la maduresa dels ecosistemes no s'avanci a passos gegantins pel camí de la desertització» (Cerdan, 1993:180).

Abans, quan el camp era força més poblat que no pas ara, hi havia, altrament al que es pot llegir massa sovint, menys boscos que en l'actualitat. Les formacions de coníferes –pi blanc i pinassa– i de planifolis –roures i alzines– eren tallades per obrir nous camps de conreus, fins i tot vinyes, que feien de

tallafocs; els pagesos hi construïen bancals i mantenien els marges nets de brolla. La posada en funcionament de sistemes agrícoles de caire més intensiu, l'abandonament de moltes vinyes rera la fil·loxera i la disminució progressiva de la població agrària, permeté la regeneració de grans extensions de boscos, cosa que hi afavorí la preponderància dels pins, espècie amb una capacitat de recolonització més gran que d'altres, com és ara el roure i l'alzina. L'increment de les pinedes no anà malament a les explotacions forestals, perquè els assegurà un major guany econòmic a curt termini, ja que els pins són arbres de creixença més ràpida que els planifolis. D'aquesta manera, en els dominis de vegetació dels medis mediterrani continental i submediterrani sec van proliferar extenses formacions de pi blanc i pinassa, arbres amb índexs d'igniscibilitat² força més alts (2,27 i 2,58 respectivament) que roures (0,08) i alzines (0,01). La modificació de l'estrat arbori comportà, doncs, el predomini aclaparador d'un bosc més inflamable.

Això no obstant, la cura que els pagesos tenien del bosc n'apaivagava els riscos, la manca de pressió antròpica forana, en feia la resta. El bosc era una font inestroncable de recursos: se'n tallava la fusta, en troncs per a construccions i en feixines per a forns i bòbiles, s'hi practicava una ramaderia intensiva que aclaria el sotabosc, s'hi feia el carbonet per als brasers, es cuinava amb el carbó vegetal que s'obtenia de les podes i s'hi empraven i condicionaven els camins que garantien l'accessibilitat arreu. Era aquest, però, un equilibri precari. El capgirament de la conjuntura econòmica de les explotacions forestals ho va posar de manifest i la manca d'una correcta política de boscos durant decennis n'ha fet un problema difícil de resoldre a curt termini. Actualment, l'economia forestal es redueix pràcticament a l'explotació de la fusta; l'antic aprofitament integral del bosc no és gaire més que un record romàntic i els costos d'extracció de la fusta són proporcionalment més elevats. El manteniment d'un bosc, que inclou l'aclarida d'arbres i matolls, les podes i la construcció de tallafocs, puja aproximadament 100.000 PTA/ha/4 anys, xifra a la qual s'han d'afegir 60.000-70.000 PTA en concepte de conservació de camins, cosa que redueix els guanys d'un propietari que hi efectuï una tala sostinguda a 4.000-5.000 PTA/ha/any (Galtés, 1998).

Al Solsonès, el 78% del territori és forestal (62% a Catalunya), el 62% és superfície arbrada (42% a Catalunya) i el 95 % del terreny forestal és de propietat privada. El bosc forma part, doncs, de la identitat comarcal i permet gaudir d'una font d'ingressos complementària, gràcies a la demanda de la indústria local. Però la grandària de les explotacions, part davall dels 1.000 m de titularitat exclusivament privada, posen en entredit l'aprofitament del bosc, ja que només permeten poques tallades al llarg d'una generació, cosa que dificulta que el pagès hi inverteixi, perquè difícilment viurà prou per a veure'n l'amortització. Algú ha dit que el bosc es converteix així en la guar-

² L'índex d'igniscibilitat relaciona el percentatge de superfície mitjana cremada amb la superfície ocupada.

diola del propietari, un racó amb què fer front a despeses ocasionals, cosa que comporta un allunyament progressiu del devenir del mercat de la fusta. Aquest fet mena a la consolidació d'una «desvinculació entre els habitants de la comarca i el bosc [que] ha contribuït a la degradació d'aquest i a augmentar enormement el risc d'incendi» (Aldomà, 1987:221). Així apareix un bosc brut, on s'amunteguen les restes de les tallades, que ja no s'aprofiten com a combustible, on els ramats ja no hi fan la neteja intensiva de fa anys i on l'afluència de gent, amb un grau divers de consciència ecològica, augmenta dia rera dia.

3. Sobre la prevenció del foc

L'any 1994, després d'un estiu catastròfic que va cremar 76.625 ha, el Parlament de Catalunya va aprovar una resolució que instava a millorar els sistemes de prevenció i d'extinció d'incendis. Eren una colla de mesures que feien referència a cursos de formació per a les Associacions de Defensa Forestal (ADFs), a la regulació de l'accés al medi natural, a la normativa de construcció d'urbanitzacions, a la vigilància forestal, a la catalogació d'indrets al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), al control de la retirada de les restes no comercialitzables de les tallades, als plans d'emergència (INFOCAT) i a la intervenció excepcional de l'exèrcit. Eren, certament, mesures interessants i caldrà veure si es van dur a la pràctica com calia. En el cas de l'incendi de la Catalunya Central, hom té coneixement directe de queixes per la trigança a rebre subvencions per part de les ADFs, de l'existència d'una urbanització al Pi de Sant Just (Olius) colgada de pins que malden per fer entrar les branques per les finestres de les torres,³ que la declaració de la serra de Castelltallat com a espai d'interès natural no va comportar fins aleshores cap inversió pública (i no s'atura el foc només incloent la contrada en el catàleg del PEIN!), a la presència durant molt de temps de restes de tallades entrebancant el camí (GR-7) del Miracle a Solsona, de la precipitació a desactivar el pla d'emergència INFOCAT (algú ha apuntat si per donar sensació de normalitat, amb una certa actitud de prepotència) i de la manca de coordinació dels efectius disponibles, fets, aquests dos, que semblaren donar més importància a la coreografia que a l'eficàcia. Al Parlament de Catalunya li cal fer el seguiment d'aquesta política de prevenció d'incendis forestals, analitzar-ne l'aplicació i atribuir-ne responsabilitats, perquè enguany el foc ha tornat a passar factura, fent estralls en paisatges singulars i destruint part del patrimoni de molts pagesos de la Catalunya Central.

S'ha d'anar, però, un bon tros més enllà i atacar a fons dos dels problemes

³ Cosa no gaire estranya, ja que, segons l'Associació Catalana de Municipis, el 75 % de les urbanitzacions catalanes incompleixen les mesures de prevenció contra els incendis forestals, que obliguen, entre d'altres mesures, a netejar de vegetació seca una franja de 25 m al voltant dels edificis de les urbanitzacions situades a menys de 500 m d'una zona forestal (*La Vanguardia*, 30 de juliol de 1998).

que s'han enunciat com a causes estructurals de la magnitud que poden assolir els incendis forestals com el del darrer juliol: el bosc brut i la desvinculació dels propietaris. És evident que resoldre això exigeix diner públic, car les inversions a fer són elevades, les iniciatives corresponen a una política d'ordenament territorial i les gestions dels propietaris necessiten el suport logístic i l'assessorament institucional. Sense cap pretensió d'exhaustivitat, es poden apuntar diverses mesures, que s'emmarquen en una adequada política forestal: l'estassada de boscos i la seva regeneració en cas d'incendi, el manteniment de les infraestructures i l'extensió dels camps de cultiu i, fins i tot, la introducció d'espècies menys inflamables.

Pel que fa a l'estassada de boscos, s'ha de tenir present que pot arribar a ser una tasca onerosa, que es xifra en una despesa inicial entre 180.000 i 250.000 PTA/ha, segons valoració feta per l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI) (Galtés, 1988). En aquesta quantitat, s'han d'afegir els costos anuals de manteniment del bosc i conservació dels camins. Sembla just que no sigui el propietari l'únic responsable econòmic del manteniment del bosc, ja que no n'és pas l'únic usuari. Si ho ha de ser, cal si més no que disposi dels recursos que genera la seva propietat. L'administració ha d'adequar, en qualsevol cas, el marc legislatiu a una situació nova, en què l'anomenat turisme verd exigeix un medi ambient ben conservat, la caça es beneficia d'un ecosistema en equilibri, el boletaire demana boscos nets i l'excursionista busca un marc natural en harmonia amb les activitats rurals.

Pel que fa a la fusta cremada, convé de tallar-la abans que no es podreixi, quan encara se'n pot treure rendiment econòmic, amb subvencions i pactes que estalviïn especulacions i depreciacions elevades, i s'ha de promoure una repoblació adient, tasca que pot costar un muntant de 500.000 PTA/ha, segons l'IACSI (Galtés, 1998), desglossades entre 200.000 de retirada i 300.000 PTA/ha la repoblació. S'hauria de llaurar el bosc perquè, entre d'altres raons, la intensitat de l'incendi del darrer juliol, amb temperatures de combustió superiors als 500° C, pot haver provocat la formació d'una capa hidrofòbica que repel·leix l'aigua i minva la capacitat de filtració de la pluja, fenomen que afavoreix l'escorrentia en superfície i accelera l'erosió que malmet el sòl.

Una segona mesura d'ordre capital és la construcció i manteniment de les infraestructures. Cal evitar la continuïtat de grans masses forestals, perquè ajuda a la propagació del foc, en no cessar l'aportació de combustible. S'han de construir i mantenir tallafocs d'amplàries superiors al centenar de metres perquè siguin efectius; s'hi haurien de plantar arbres esparsos poc inflamables per apai-vagar la força del vent, evitar el desencadenament de processos erosius i reduir l'impacte visual, i s'hi hauria de promoure un pasturatge que controlés la creixença d'espècies de sotabosc. Són aconsellables, endemés, les tallades alternades per desatapeir el bosc, avançar les cremes controlades de rostolls en anys de gran risc d'incendi, la plantació de cinnyells d'alzines i de caducifolis —que cremen més a poc a poc que els pins— i l'extensió de camps de conreus. Totes

aquestes intervencions haurien d'anar estructurant el paisatge, com més va més, en un mosaic diversificat, més resistent al foc que l'actual, que aïllés els boscos en compartiments més o menys estancs, cosa que permetria un millor control dels incendis o, almenys, alentir l'avanç del foc. Sense oblidar, la necessitat de completar la xarxa de punts de reserva d'aigua i el millorament progressiu de les línies elèctriques.⁴

De gran importància és també la introducció d'espècies forestals més rendibles o la reintroducció d'altres de menys inflamables. S'ha apuntat la possibilitat de cercar varietats de pi roig que s'adaptin a menys altitud que les que constitueixen les formacions de rojalet autòcton, que li costa davallar dels 1.000 metres. Si hom vol capitalitzar el bosc ha de deixar que els arbres assoleixin prou diàmetre per ser útils a la indústria del moble i de la construcció. És possible, també, afavorir l'extensió d'alzinars i rouredes.

Malgrat que l'estassada i el manteniment del bosc en les condicions adequades de conservació resulten intervencions molt cares, els danys, de vegades irreparables, que el patrimoni mediambiental ha de suportar quan no es fan, les fa rendibles a mig i llarg termini. És per això, que costa d'entendre que fins aquest estiu no hi hagués oberta cap línia d'ajut per a les estassades i el manteniment dels camins, tal com ho denunciava no fa gaire el president del Col·legi d'Enginyers de Monts i Forests de Catalunya.⁵

No cal fer gaire números per adonar-se que el conjunt de mesures fins ara exposades exigeixen una inversió gegantina, que només té sentit en el marc d'una política forestal, inserida en una estratègia seriosa de gestió del territori. Les inversions que el bosc necessita s'han de valorar en el marc d'una silvicultura multifuncional que tingui en compte les funcions biològiques (de conservació i evolució dinàmica), les funcions ambientals (de preservació de la infraestructura física i antròpica), les funcions productives (d'abastament de matèries primeres i altres béns de consum), les funcions sociolaborals (com a font de desenvolupament econòmic), les funcions patrimonials (com a font d'ingressos dels propietaris forestals) i les funcions paisatgístiques (que donen suport a les activitats de lleure) que exerceix el bosc, tal com assenyala Eduardo Rojas (1995:55-56), director del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya. Aquesta silvicultura multifuncional necessita per a desenvolupar-se sense traves d'una adequada política forestal que observi, també segons Rojas (1995:88), tres categories d'objectius: físics, que han de contemplar la protecció dels boscos existents i la seva reintroducció en espais adients; econòmics, que han d'incloure l'optimització de la producció de béns i serveis i garantir-ne la continuïtat a llarg termini, la integració vertical bosc-indústria i la integració en el medi rural, en contribuir al desenvolupament i al benestar; i socioeconòmics, que fan referència a la creació d'un *lobby* prou influent com a interlocutor de

⁴ Atès que les línies elèctriques són les causants del 4% dels incendis forestals, tal vegada es podrien obtenir subvencions del compte de beneficis de les companyies subministradores, tal com ha proposat l'Associació Femenina del Medi Rural AFAMMER.

⁵ *La Vanguardia*, 25 de juliol de 1998.

l'administració i la consolidació d'un marc social i econòmic idoni per garantir la permanència de la població rural.

Tot plegat ha de servir perquè el bosc deixi de ser considerat com una font d'ingressos complementària, perquè torni a ser una activitat rendible. Només així hom hi invertirà capitals i hi esmerçarà esforços. Només així millorarà la condició del bosc i només així es plantarà cara al foc amb eficàcia. Al cap i a la fi, els incendis forestals s'han de començar a apagar abans que no comencin. I, ara ja és demà. Avui toca, doncs, anar per feina.

Bibliografia

- ALDOMÀ, I. i PUJADAS, R. (1987): *Leconomia del Solsonès*, Barcelona, Caixa d'Estalvis de Catalunya.
- BOLÒS, O. i altres (1976): «Alteració de la vegetació per incendi», a *Natura, ús o abús? Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*, Barcelona, Barcino, pp. 141-152.
- CASTELLÓ, J. (1979): *Los incendios forestales*, Barcelona, Ketres.
- CERDAN, R. (1991): «La lluita contra els incendis forestals a Catalunya i l'Estat espanyol», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 31, pp. 37-65.
- CERDAN, R. (1993): «Implicacions socials dels incendis forestals (una lectura geogràfica)», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 35, pp. 179-192.
- CERDAN, R. (1995): «Bosc, incendis i planejament territorial», *Planejar els incendis? Quaderns de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori*, núm. 7, pp. 27-41.
- CLOTET, N. (1994): *Pagesos cremats. Vida i mort després del foc*, Barcelona, Edicions Grata.
- DD.AA. (1998): *II Fòrum Internacional de Política Forestal, 1997*, Solsona, Centre Tecnològic Forestal de Catalunya.
- FOLCH, R. (1976), «El incendio forestal, fenómeno biológico», *Cuadernos d'Ecología Aplicada*, núm. 1, pp. 7-32.
- GALTÉS, M. (1998), «El bosque, un mal negocio», *La Vanguardia*, 26 de juliol, p. 65.
- ROGLÁN, J. (1998), «Otra vez todo negro», *La Vanguardia, La Revista*, 26 de juliol, pp. 8-11.
- ROJAS, E. (1995): *Una política forestal para el estado de las autonomías*, Barcelona, Fundació «La Caixa» i AEDOS.
- TERRADES, J. (1998), «Una altra vegada el foc», *El Periódico de Catalunya*, 23 de juliol, p. 5.

A l'indret anomenat popularment com el «canvi de província», ran mateix de la masia de can Planes, el foc provinent de Bergúis, creuà la carretera C-1410 de Manresa a Basella, camí de Jorba i Gargallà, on fou deturat abans d'entrar al Berguedà.

Sota mateix del Santuari de Pinós –l'anomenat centre geogràfic de Catalunya– un ramat de vaques mengen farratge transportat en camió, enmig d'un prat d'herba esgrogueïda que contrasta amb un paisatge devastat pel foc.

A Riner, el terme municipal més afectat pel foc, ja no hi queda bosc: només hi romanen els esquelets dels arbres que s'ensenyoregen d'un paisatge on resorgeixen els antics camins colgats per un sotabosc atapeït, ara reduït a cendres.